

gatiiviseen narinaan, vaan esittävät ajateltuja ehdotuksia tietoyhteiskunnan moniäänisiksi tulkinnoina. Toiston vaikutelmalta ei kuitenkaan voi välttyä, kun samoja teemoja käsitellään useammassa teksteissä. Oikoluunkin olisi sopinut vielä paneutua.

MARIKA HYVÄRINEN

PÄIVI ERIKSSON & MARJA VEHVILÄINEN (TOIM.)

TIETOYHTEISKUNTA SEISAKKEELLA

TEKNOLOGIA, STRATEGIAT JA PAIKALLISET TULKINNAT

JYVÄSKYLÄ: SoPhi, 1999

231 s.

LUOKKATAISTELU PALVELUALALLA

Jos Jonathan Swiftiä on uskominen, palvelijoiden asema oli 1700-luvun Englannissa horjuva. Heidän käytössään olevissa tuoleissa oli vain kolme jalkaa. Käytännölle oli perusteensa. Ensinnäkin palvelijoiden epävakaa asema pysyi näin oivallisesti mielessä. Toiseksi se oli muistutus sosiaalisista eroista. Herrasväen täytyy olla jollakin tavalla parempaa ihmislajia, koska heidän pöydissään ja tuoleissaan oli yksi jalka enemmän kuin saman talon rahvaalla. Siellä, missä on symbolisia järjestyksiä, on myös hierarkioita, ilman valtaa taas ei ole hierarkioita. Vallalla puolestaan on luonnonvoimainen kyky synnyttää vastavaltaa, vastarintaa. Tästä kaikkea Swift kertoo räivittömässä kirjassaan "Ohjeita palvelusväelle". Veijari ei tyydy vain luettelomaan moninaisia alistettujen vastarinnan muotoja, ainakin yhtä tärkeää on opastaa myös siinä, miten myyräntö saadaan näyttämään

juuri ja myös isäntävään parhaaksi tapahtuneelta.

Herran ja rengin dialektiikka on läntisen ajattelun keskeisiä kielikuvia. Ylevässä ja ratki syvällisessä pohdinnassaan Friedrich Hegel johdatteli näistä alituksen ristiriidoista uuden syntymisen ja vanhan kuoleentumisen ikuisia teemoja. Kanaalin toiselta rannalta Swift kirjoittaa Hegelistä jonkinlaista etukäteistä parodiaa. Palvelijan ja herran suhteesta ei juuri ylevyyttä löydy. Käytännöllisbrittiläisestä näkökulmasta palvelijoiden osana on vain pelata ankeaa peliä niin isäntäväkeä kuin alempana olevia lajitovereita vastaan.

Jos vaikka palvelijan asema on mitä on, tahdottomaksi uhriksi – sanomme voimattomaksi riiston kohteeksi – palvelusväki ei kuitenkaan alistu. Maailma ei myöskään käänny ideologisesti ympäri. Palvelijat eivät usko, eikä heille kukaan uskottele, että maailma olisi jotenkin tasa-arvoinen, isäntien ja renkien

yhteisten intressien täyttämä. Tämä taistelu ei siis ole mitään organisoitunutta yhteisten intressien muotoilua ja niiden puolesta taistelua, ei siis mitään sellaista, johon Miina Sillanpää Helsingin piikoja vuosisadan alussa agittoi. Taistelussa on kysymys ajan, viinaryypyn, rahan tai suupalan huijaamisesta tyhmemmän nokan edestä.

* * *

Vastarinnan strategiat eivät vuosisatojen saatossa paljoa ole muuttuneet. Ammattikuntarajojen käyttökelpoisuus näissä kuvioissa on Swiftillekin tuttu: "Älä koskaan alennu liikauttamaan sormeasikaan missään muussa asiassa kuin siinä, mihin sinut on nimenomaan pestattu. Jos tallipalvelija esimerkiksi on juovuksissa tai poissa ja hovimestarin käsketään sulkea tallin ovi, olkoon vastaus valmiina: Anteeksi Teidän Kunnian arvoisuutenne, mutta minä en ymmärrä hevosten päälle mitään."

Palvelusväen ja isäntien väliin peliin luikertelee jo 1700-luvulla kyy, ulkopuolinen, mitaava ja arvioiva järki. Kirjassa on asiasta opettavainen tarina. Siivotessaan palvelijatar särkee rouvansa makuuhuoneessa arvokkaan peilin. Neuvokkaana tyttönä hän kuitenkin menee ulos, heittää kiven murikalla huoneen ikkunan rikki, palaa huoneeseen ja asettaa kiven peilin sirpaleiden keskelle. Emännän kanssa sitten yhdessä päivitellään ohikulkeneen kulkumiehen koltosta ja kalliin peilin kohtaloa. Paikalle sattunut pappi alkaa kuitenkin mittailla mat-

koja ja sisääntulokulmia. Hurskaan ja oppineen järjen päätelmä on, että tieltä kiveä ei ole voitua heittää. Palvelijatar jää kiinni sekä huolimattomuudesta että valehtelusta.

* * *

Jos Swiftin kirjalle etsisi vetävää mainoslauseetta, kai se voisi kuulua jotenkin tähän suuntaan: ”Tämän teoksen teemat ovat nousemassa uudelleen ajankohdaisiksi. Yhä useampi meistä ottaa tai myy henkilökohtaisia palveluja. Kirja on verraton ja kattava selviytymisopas kaikille näissä ammateissa työskenteleville. Arvokkaiden työhön liitty-

vien neuvojen lisäksi kirja erittelee myös palvelijoiden surkeaa vanhuudenkohtaloa. Se ei myöskään unohda antaa ohjeita siitä, miten menetellä, miten käyttäytyä, jos työssä tehtyjen erheiden ansiosta edessä siintelee mes-
tauslava.”

ANTTI SALONIEMI

JONATHAN SWIFT
OHJEITA PALVELUSVÄELLE
SUOMENNOS: KEIJO RINNE
LOKI-KIRJAT 1999
115 s.

RANSKALAISEN YHTEISKUNTAKRITIIKIN

TOUR DE FORCE

Otavalta ilmestyneet kaksi ranskalais sosiologi Pierre Bourdieun (s. 1930) yhteiskuntakriittistä pamflettia ovat samanaikaisesti hersyvää mutta suomalaiselle hieman kummallista luetavaa. Bourdieu esittää asiansa hyvin, mutta paikoin ranskalaiseen tyyliin tottumattomalle hie-
man vaikeaselkoisesti. Esimerkiksi amerikkalaisen Neil Postmanin tunnetut mediakriittiset puheenvuorot ovat huomattavasti selkeämpiä ilmaisultaan. Onneksi sekä sujuvan suomenoksen laatintu Tiina Arppe että esipuheen kirjoittanut Niilo Kauppi ovat täydentäneet tekstiä sopivalla määrällä asiayhteyttä selventäviä alaviitteitä.

Ajattelijana Bourdieu on ennen kaikkea vakavasti otettava

sosiologi, joka tunnetaan kansainvälisessä tiedemaailmassa yhtenä yhteiskuntatieteiden tärkeimmistä aivoista. Poikkeuksellista Bourdieussa on kuitenkin se, että hän ei ole arastellut sen enempää politiikkaan puuttumista kuin mielipiteidensä laukomistakaan julkisesti ja kovaan ääneen. Tässä arvioitavissa kirjasissaan Bourdieu tuokin mitä parhaiten esiin toisen, julkisuudelle tutumman minänsä. Bourdieun nimi on noussut liki päivittäiseksi myyntiartikkeliksi kotimaansa Ranskan sanomalehdissä, kustantajien best seller -myyntilistoilla ja ironisesti myös Bourdieun suuresti paheksu-
man television loisteessa.

Tähän sisältyy yksi Bourdieun persoonan suurista ristiri-

taisuuksista. Etenkin Televisiosta-teoksessaan mutta myös Vastatulissa Bourdieu äityy soimaamaan kaupallista viestintää pinnallisuudesta, kritiikkittömyydestä ja jopa rivien välistä luettuna osallisuudesta salaliittoon yhteiskunnallista oikeudenmukaisuutta vastaan. Siinä näissä tulikivenkatkuissa väitteissä ei ole mitään ratkaisevasti uutta tai omituista. Journalismikritiikkiä on esitetty yhtä kauan kuin on ollut toimittajakin. Sen sijaan ainakin hie-
man omituiselta vaikuttaa, että Televisiosta-teos pohjautuu suurimmaksi osaksi televisiota varten valmisteltuihin luentoihin! Samoin jälkimmäinen tässä arvioitava kirja on pääpiirteis-
sään suurelle yleisölle suunnat-